

KARTA PRZEDMIOTU**I. Dane podstawowe**

Nazwa przedmiotu	Podstawy opieki położniczej
Nazwa przedmiotu w języku angielskim	Basics of obstetrics care
Kierunek studiów	Położnictwo
Poziom studiów (I, II, jednolite magisterskie)	I stopnia
Forma studiów (stacjonarne, niestacjonarne)	stacjonarne
Dyscyplina	nauki o zdrowiu, nauki medyczne
Język wykładowy	polski

Koordynator przedmiotu/osoba odpowiedzialna	Dr Kinga Syty
---	---------------

Forma zajęć (<i>katalog zamknięty ze słownika</i>)	Liczba godzin	semestr	Punkty ECTS
wykład	40	I	18
ćwiczenia	120+50	I i II	
samokształcenie	40+10	I i II	
zajęcia praktyczne	160	II	
praktyka zawodowa	80	II	

II. Cele kształcenia dla przedmiotu

Wykształcenie podstawowych umiejętności praktycznych umożliwiających sprawowanie profesjonalnej opieki pielęgniarskiej i położniczej nad kobietą ciężarną, rodzącą, położnicą i noworodkiem oraz w odniesieniu do kobiety zdrowej, zagrożonej chorobą, chorej ginekologicznie

III. Efekty uczenia się dla przedmiotu wraz z odniesieniem do efektów kierunkowych

Symbol	Opis efektu przedmiotowego	Odniesienie do efektu kierunkowego
WIEDZA – absolwent zna i rozumie:		
W_01	status i istotę zawodu położnej, rolę zawodową położnej w ujęciu historycznym i współczesnym oraz uwarunkowania rozwoju zawodu położnej;	C.W1
W_02	rolę, funkcje zawodowe i zadania położnej w opiece nad kobietą w różnych okresach jej życia i różnym stanie zdrowia oraz nad jej dzieckiem i rodziną;	C.W2
W_03	rolę położnej w zespole interdyscyplinarnym w procesie promowania zdrowia, profilaktyki, diagnozowania, leczenia i rehabilitacji kobiety w różnych okresach jej życia i różnym stanie zdrowia;	C.W3
W_04	istotę opieki pielęgniarskiej i położniczej opartej o wybrane założenia teoretyczne (Florence Nightingale, Dorothea Orem, Betty Neuman, Callista Roy, Madeleine Leininger, Ramona Mercer, Aaron Beck);	C.W4
W_05	istotę, cel, wskazania, przeciwwskazania, powikłania, niebez-	C.W5

	pieczeństwa, obowiązujące zasady i technikę wykonywania przez położną podstawowych czynności pielęgniarских, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych;	
W_06	metody, sposoby, zasady, techniki i procedury stosowane w pracy położnej, w specjalistycznej opiece nad kobietą ciężarną, kobietą rodzącą, kobietą w okresie połogu i jej dzieckiem oraz nad kobietą zagrożoną chorobą i chorą ginekologicznie;	C.W6
W_07	zasady postępowania aseptycznego i antyseptycznego w celu zapobiegania zakażeniom szpitalnym;	C.W7
W_08	zasady dokumentowania stanu zdrowia i prowadzenia dokumentacji medycznej;	C.W8
UMIEJĘTNOŚCI – absolwent potrafi:		
U_01	posługiwać się właściwym nazewnictwem z zakresu opieki położniczej, neonatologicznej i ginekologicznej oraz interpretować podstawowe pojęcia z zakresu praktyki zawodowej położnej;	C.U1
U_02	gromadzić informacje metodą wywiadu, obserwacji, pomiarów, badania przedmiotowego i analizy dokumentacji w celu rozpoznania stanu zdrowia kobiety chorej ginekologicznie, kobiety ciężarnej, kobiety rodzącej, kobiety w okresie połogu oraz noworodka, a także interpretować i dokumentować uzyskane wyniki na potrzeby diagnozy położniczej;	C.U2
U_03	prowadzić dokumentację medyczną i posługiwać się nią;	C.U3
U_04	przygotowywać kobietę, jej dziecko, siebie i stanowisko pracy do przeprowadzenia badań i zabiegów diagnostycznych, pielęgnacyjnych oraz leczniczych stosowanych w położnictwie, neonatologii i ginekologii, a także uczestniczyć w ich przeprowadzaniu;	C.U4
U_05	prowadzić, dokumentować i oceniać bilans płynów pacjenta;	C.U5
U_06	wykonywać pulsoksymetrię, pomiary podstawowych parametrów życiowych, pomiary antropometryczne, w tym noworodka po porodzie, i gazometrię, w tym z krwi pępowinowej;	C.U6
U_07	pobierać materiał do badań laboratoryjnych i bakteriologicznych oraz asystować lekarzowi przy badaniach diagnostycznych stosowanych w położnictwie, neonatologii i ginekologii;	C.U7
U_08	pobierać wymaz do oceny biocenozy z pochwy i szyjki macicy oraz wymaz cytoonkologiczny, a także zabezpieczać pobrany materiał;	C.U8
U_09	wykonywać testy diagnostyczne dla oznaczenia ciał ketonowych i glukozy we krwi i w moczu oraz cholesterolu we krwi, a także inne testy paskowe;	C.U9
U_10	wykonywać badania przesiewowe noworodka;	C.U10
U_11	przechowywać i przygotowywać leki zgodnie z obowiązującymi standardami, podawać pacjentom leki różnymi drogami oraz obliczać dawki leków i modyfikować dawki insuliny;	C.U12
U_12	zakładać i usuwać cewnik z żył obwodowych, wykonywać kroplowe wlewy dożylnie oraz monitorować i pielęgnować miejsce wkłucia obwodowego;	C.U14
U_13	zakładać cewnik do pęcherza moczowego i usuwać go oraz monitorować diurezę;	C.U15

U_14	wykonywać zabiegi doodbytnicze;	C.U16
U_15	zakładać zgłębnik do żołądka, monitorować i usuwać ten zgłębnik, w tym u noworodka i niemowlęcia;	C.U17
U_16	wykorzystywać dostępne metody karmienia pacjenta, w tym noworodka i niemowlęcia;	C.U18
U_17	wykonywać zabiegi higieniczne, pielęgnować skórę i jej wytwory oraz błony śluzowe z zastosowaniem środków farmakologicznych i materiałów medycznych, w tym stosować kąpiele lecznicze;	C.U19
U_18	dobierać metody, techniki i środki pielęgnacji ran na podstawie ich klasyfikacji oraz oceniać ryzyko rozwoju odleżyn, a także stosować działania profilaktyczne;	C.U20
U_19	przemieszczać i pozycjonować pacjenta z wykorzystaniem różnych technik i metod, wykonywać ćwiczenia czynne i bierne oraz gimnastykę oddechową, drenaż ułożeniowy, inhalację i odśluzowywanie dróg oddechowych;	C.U21
U_20	stosować zabiegi przeciwzapalne;	C.U22
U_21	stosować zasady aseptyki i antyseptyki oraz planować i wdrażać postępowanie w przypadku ekspozycji na zakażenie.	C.U23
KOMPETENCJE SPOŁECZNE – absolwent jest gotów do:		
K_01	kierowania się dobrem pacjenta, poszanowania godności i autonomii osób powierzonych opiece, okazywania zrozumienia dla różnic światopoglądowych i kulturowych oraz empatii w relacji z pacjentem i jego rodziną;	KS.1
K_02	przestrzegania praw pacjenta;	KS.2
K_03	samodzielnego i rzetelnego wykonywania zawodu zgodnie z zasadami etyki, w tym przestrzegania wartości i powinności moralnych w opiece nad pacjentem;	KS.3
K_04	ponoszenia odpowiedzialności za wykonywane czynności zawodowe;	KS.4
K_05	zasięgania opinii ekspertów w przypadku trudności z samodzielnym rozwiązaniem problemu;	KS.5
K_06	przewidywania i uwzględniania czynników wpływających na reakcje własne i pacjenta;	KS.6
K_07	dostrzegania i rozpoznawania własnych ograniczeń w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych oraz dokonywania samooceny deficytów i potrzeb edukacyjnych.	KS.7

IV. Opis przedmiotu/ treści programowe

Wykłady:

1. Historyczne uwarunkowania położnictwa i opieki położniczej. Udział położnych w rozwoju teorii i praktyki położniczej oraz profesjonalizacji zawodu.
2. Status i współczesne wymagania wobec położnych w Europie. Rola społeczno - zawodowa i funkcje zawodowe położnej.
3. Współczesne kierunki rozwoju opieki perinatalnej (warunki dobrej opieki nad matką i dzieckiem, integracja systemu opieki nad matką i dzieckiem). Organizacja opieki perinatalnej - specyfika opieki zdrowotnej nad matką i noworodkiem, ocena aktualnego stanu organizacji

opieki perinatalnej, cele programu poprawy opieki perinatalnej, schemat organizacyjny opieki perinatalnej w kraju, zasady trójpoziomowej organizacji opieki perinatalnej, udział i rola położnej w opiece perinatalnej. Definicje pojęć dotyczących poronień, porodów, urodzeń oraz zgonów płodów, noworodków i matek – obowiązujące normy prawne.

4. Pacjentka w środowisku szpitala, przyjęcie ciężarnej, rodzącej chorej ginekologicznie, prawa pacjenta, adaptacja do warunków szpitalnych.
5. Udział i zadania położnej w profilaktyce zakażeń oraz wykonywaniu zadań opiekuńczych, edukacyjnych, profilaktycznych, diagnostycznych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych.
6. Podstawowe działania profilaktyczne w pracy położnej: zasady zapobiegania zakażeniom personelu pielęgniarskiego i położniczego, podstawowe pojęcia.
7. Sprawowanie zindywidualizowanej holistycznej opieki nad pacjentem i jego rodziną. Proces pielęgnowania.- założenia, cechy, etapy, dokumentowanie. Sprawowanie indywidualnej opieki nad pacjentem w różnych okresach życia i stanach zdrowia. Opieka pielęgniarsko - położnicza oparta na dowodach naukowych w wybranych diagnozach pielęgniarskich.
8. Przebieg ciąży fizjologicznej, zmiany ogólnoustrojowe i w narządach rodnych związane z ciążą.
9. Rola położnej w rozpoznaniu i prowadzeniu ciąży – podstawy opieki.
10. Przebieg porodu fizjologicznego. Rola położnej w profilaktyce powikłań – podstawy opieki
11. Teorie i modele pielęgniarstwa: F. Nightingale, V. Henderson, D. Orem, C. Roy, B. Neuman. Madeleine Leininger, Ramona Marcer, Aron Beck .
12. Modele organizowania opieki położniczej- (ogólne zasady postępowania, procedury, standardy opieki położniczej).
13. Metody, techniki i procedury stosowane przez położną w opiece nad pacjentką ciężarną, rodzącą, położnicą, noworodkiem oraz chorą ginekologicznie.
14. Współpraca z zespołem interdyscyplinarnym, modele organizacyjne i koncepcyjne pracy położnej. Etapy hospitalizacji, sprawowanie opieki i udzielanie wsparcia hospitalizowanym i ich rodzinie. Potrzeby i problemy zdrowotne człowieka ich podział i zaspokajanie .

Ćwiczenia:

1. Przygotowanie położnej do instrumentowania, higieniczne i chirurgiczne mycie rąk, zakładanie bielizny operacyjnej, przygotowanie materiałów i narzędzi do sterylizacji. Postępowanie ze sprzętem, narzędziami, materiałem opatrunkowym i bielizną po użyciu.
2. Udział położnej w opiece nad kobietą w okresie porodu. Badanie wysokości dna macicy, gojenie i pielęgnacja ran poporodowych, zmiana opatrunku, zdejmowanie szwów z krocza i ran pooperacyjnych, usprawnianie w porodu.
3. Działania higieniczno-pielęgnacyjne wobec położnicy i noworodka: jałowe mycie krocza, kąpiel noworodka i niemowlęcia, toaleta noworodka niedojrzałego w inkubatorze, pielęgnacja kikutu pępowinowego, przewijanie noworodków i niemowląt, metody i techniki karmienia piersią, sztuczne karmienie noworodków, transport noworodka.
4. Postępowanie z noworodkiem podczas porodu i bezpośrednio po urodzeniu. Oznakowanie, odpięcie i zabezpieczenie kikutu pępowinowego, ocena wg skali Apgar, zabieg Credego, pobieranie gazometrii z krwi pępowinowej, mierzenie i ważenie.
5. Wywiad ogólny i położniczy, badanie fizykalne kobiety, badanie ginekologiczne.

6. Dokonywanie i dokumentowanie pomiarów: podstawowa temperatura ciała, tętno, oddech, ciśnienie tętnicze krwi, saturacja, pulsoksymetria, gazometria, ocena świadomości, pomiary antropometryczne (masa ciała, wzrost, BMI).
7. Metody, techniki i środki pielęgnacji ran, ocena ryzyka rozwoju odleżyn, podejmowanie działań profilaktycznych.
8. Szczepienia przeciwko grypie, WZW, HPV.
9. Zakładanie i usuwanie kaniuli z żył obwodowych, monitorowanie i pielęgnowanie miejsca wkłucia obwodowego, wykonywanie kroplowego wlewu dożylnego.
10. Badanie i samobadanie piersi oraz dołów pachowych.
11. Punkcja cienkoigłowa, biopsja gruczołu sutkowego.
12. Pobieranie materiału do wybranych badań diagnostycznych u dorosłego i noworodka.
13. Badanie ginekologiczne, Pobieranie wymazów do oceny biocenozy pochwy i szyjki macicy oraz materiału do badań cytoonkologicznych, zabezpieczenie pobranego materiału.
14. Płukanie (irygacja) pochwy.
15. Podawanie leków drogą dopochwową
16. Przygotowanie fizyczne pacjentki do zabiegów drogą pochwową, wyłęczkowanie jamy macicy, amnioskopia, amniotomia, amniopunkcja kordocenteza, fetoskopia.
17. Pobieranie krwi pępowinowej do pozyskiwania komórek macierzystych.
18. Technika wykonywania wybranych zabiegów u noworodka, pomiar temperatury ciała, masy ciała, wzrostu, pobieranie krwi włosniczkowej, testy przesiewowe, iniekcje domięśniowe, wkłucie dożylnie, pobieranie moczu, wykonywanie zabiegów ułatwiających wydalanie gazów i stolca.
19. Usprawnianie w położu, kinezyterapia w profilaktyce i leczeniu nietrzymania moczu.
20. Cewnikowanie pęcherza moczowego, kontrola diurezy, bilans płynów, dobowa zbiórka moczu.
21. Pielęgnowanie pacjentów z zaburzeniami pracy przewodu pokarmowego (zabiegi dorektalne, enema, sucha rurka do odbytu, pobieranie materiału do badań).

Zajęcia praktyczne/praktyka zawodowa:

1. Przyjęcie pacjentki ciężarnej, rodzącej, położnicy, noworodka, chorej ginekologicznie do szpitala i na oddział.
2. Gromadzenie informacji o pacjencie dla potrzeb pielęgnowania.
3. Zapobieganie zakażeniom wewnątrzszpitalnym.
4. Zabiegi higieniczno-pielęgnacyjne u pacjentów hospitalizowanych.
5. Stosowanie w praktyce wybranych modeli/teorii pielęgnowania
6. Badania laboratoryjne –pobieranie materiału do badań, interpretacja wyników.
7. Podawanie leków różnymi drogami.
8. Pomiary parametrów życiowych u pacjentów.
9. Profilaktyka odleżyn.

Samokształcenie:

Student pogłębia wiedzę i umiejętności w zakresie tematyki wykładów i ćwiczeń.

V. Metody realizacji i weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody dydaktyczne (lista wyboru)	Metody weryfikacji (lista wyboru)	Sposoby dokumentacji (lista wyboru)
WIEDZA			
W_01- W_08	Wykład informacyjny, Wykład problemowy, Wykład z prezentacją multimedialną	Egzamin pisemny-student generuje/rozpoznaje odpowiedź (esej, raport; krótkie strukturyzowane pytania /SSQ/; test wielokrotnego wyboru /MCQ/; test wielokrotnej odpowiedzi /MRQ/; test dopasowania; test T/N; test uzupełniania odpowiedzi)	Kwestionariusz testu
UMIĘTNOŚCI			
U_01- U_21	Ćwiczenia, pokaz, instruktaż, studium przypadku, praca w grupach, studium przypadku, rozwiązywanie zadań, dyskusja, zajęcia praktyczne, praktyka zawodowa	Egzamin praktyczny; Obiektywny Strukturyzowany Egzamin Kliniczny /OSCE/; Mini-CEX (mini-clinical examination); realizacja zleconego zadania, projekt, prezentacja	Indywidualne dzienniczki umiejętności, karty oceny OSCE Check-listy do każdej umiejętności/czynności/zabiegu
KOMPETENCJE SPOŁECZNE			
K_01- K_07	Dyskusja, ćwiczenia, instruktaż, zajęcia, zajęcia praktyczne, praktyki zawodowe	Esej refleksyjny; przedłużona obserwacja przez opiekuna/nauczyciela prowadzącego; ocena 360° (opinie nauczycieli, kolegów/koleżanek, pacjentów, innych współpracowników); samoocena (portfolio)	Dzienniczki umiejętności

VI. Kryteria oceny

Warunki uzyskania zaliczenia przedmiotu:

Dopuszczenie do **egzaminu** (forma testu) wymaga spełnienia następujących warunków:

- 1) aktywnej obecności na zajęciach (zgodnie z regulaminem studiów)
- 2) zaliczenia ćwiczeń - OSCE
- 3) zaliczenia eseju w ramach samokształcenia (tematyka wskazana przez prowadzącego zajęcia)

Zaliczenie zajęć praktycznych:

- 1) aktywna obecność na zajęciach (zgodnie z regulaminem)
- 2) pozytywna ocena umiejętności praktycznych oraz kompetencji społecznych.

Zaliczenie praktyk zawodowych:

- 1) aktywna obecność na zajęciach (zgodnie z regulaminem)
- 2) pozytywna ocena umiejętności praktycznych oraz kompetencji społecznych.

Zaliczenie testu

Za każdą prawidłową odpowiedź 1 pkt.

Kryteria oceny testu i skala ocen:

poniżej 60% - student nie osiągnął wymaganych efektów uczenia się - ocena niedostateczna

60 - 67% - student osiągnął efekty uczenia się w stopniu dostatecznym
 68 - 74 % - student osiągnął efekty uczenia się w stopniu dość dobrym
 75 - 86% student osiągnął efekty uczenia się w stopniu dobrym
 87 - 93% - student osiągnął efekty uczenia się w stopniu ponad dobrym
 94 - 100 % student osiągnął efekty uczenia się w stopniu bardzo dobrym
 Student, który nie uzyska 60% wymaganych do uzyskania zaliczenia musi ponownie napisać test.

Zaliczenie ćwiczeń

Dopuszczenie do zaliczenia ćwiczeń na podstawie:

- 1) uzyskania pozytywnej oceny ze wszystkich zaliczeń
- 2) zaliczenia umiejętności według Check-list opracowanych dla każdej umiejętności/czynności/zabiegu. Student wykonujący umiejętności, do których zostały opracowane Check-listy, oceniony zostanie zgodnie z kryteriami w nich zawartymi.

Ocena końcowa z ćwiczeń na podstawie OSCE.

Zaliczenie samokształcenia

Esej będzie oceniany w oparciu o załączone kryteria:

Lp.	Kryteria oceny	Punktacja
1.	zgodności treści z tematem	0-2
2.	poprawność terminologiczną i językową (np. terminologia medyczna, brak błędów stylistycznych, ortograficznych)	0-2
3.	prawidłowy i logiczny układ treści (wstęp, rozwinięcie, zakończenia, konsekwentnie prowadzony wywód, przypisy);	0-2
4.	przydatność praktyczną opracowania (dla pacjenta, opiekuna, w odniesieniu do praktyki zawodowej pielęgniarki)	0-2
5.	Wymogi techniczne opracowania zgodnie z zaleceniem prowadzącego zajęcia	0-2

Punktacja:

2 pkt - zadanie wykonane całkowicie poprawnie, zgodnie z wymaganiami

1 pkt – zadanie wykonane poprawnie, z niewielkimi błędami, zgodnie z wymaganiami

0 pkt – zadanie wykonane niezgodnie z wymaganiami

Zaliczenie samokształcenia od 6 pkt.

Zaliczenie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych

Kryteria oceny umiejętności praktycznych

KRYTERIA OGÓLNE	PUNKTY	ZAKRES OCENY					
		Zasady	Sprawność	Skuteczność	Samodzielność	Komunikowanie się z pacjentem	Postawa
Sposób wykonania czynności	2	przestrzega zasad, właściwa technika i kolejność wykonania czynności	czynności wykonuje pewnie, energicznie	postępowanie uwzględnia sytuację pacjenta, osiąga cel	działania wykonuje całkowicie samodzielnie	poprawny, samodzielny, skuteczny dobór treści	potrafi krytycznie ocenić i analizować swoje postępowanie, współpracuje z zespołem terapeutycznym, pełna identyfikacja z rolą za-

							wodową
1	przestrzega zasad po ukięrowaniu	czynności wykonuje mało pewnie, po krótkim zastanowieniu	nie zawsze uwzględnia sytuację zdrowotną pacjenta, osiąga cel po ukięrowaniu	wymaga przypomnienia i ukięrowania w niektórych działaniach	wymaga naprowadzenia, ukięrowania w wyborze treści	ma trudności w krytycznej ocenie i analizie swojego postępowania, we współpracy z zespołem terapeutycznym oraz w identyfikacji z rolą zawodową	
0	nie przestrzega zasad, chaotycznie wykonuje czynności	czynności wykonuje niepewnie, bardzo wolno	nie bierze pod uwagę indywidualnej sytuacji pacjenta, nie osiąga celu	wymaga stałego naprowadzania i przypomnienia w każdym działaniu	nie potrafi utrzymać kontaktu werbalnego z pacjentem	nie potrafi krytycznie ocenić i analizować swojego postępowania, nie współpracuje z zespołem terapeutycznym, nie identyfikuje się z rolą zawodową	

Źródło: Ciechaniewicz W.: Kształtowanie umiejętności praktycznych słuchaczy szkół pielęgniarskich. CKPPIP, Warszawa 1994.

Zaliczenie umiejętności praktycznych od 7 pkt.

Punktacja/ocena:

12 - 11 punktów – bardzo dobra (5)

10 - 9 punktów – dobra (4)

8 - 7 punktów – dostateczna (3)

6 - 0 punktów – niedostateczna (2)

Kryteria oceny kompetencji społecznych ocena 360 stopni

Student może uzyskać za każdą kompetencję 0, 1, 2 lub 3 punkty.

Punktacja/kryteria

3 punkty – uzyskuje student, który zawsze przestrzega kompetencji społecznych

2 punkty – uzyskuje student, który często przestrzega kompetencji społecznych

1 punkt – uzyskuje student, który czasami przestrzega kompetencji społecznych

0 punktów – uzyskuje student, który nigdy nie przestrzega kompetencji społecznych

Kompetencje społeczne studenta oceniane są przez: nauczyciela, członków zespołu terapeutycznego, grupę studencką i samego studenta.

Jeśli student z jakiegokolwiek kompetencji społecznej uzyska 0 punktów, to otrzymuje ocenę niedostateczną i nie może uzyskać zaliczenia z zajęć praktycznych i praktyk zawodowych.

Ocena opisowa kompetencji społecznych:

Student posiada wysoki poziom kompetencji społecznych, jeśli uzyska 94% i więcej punktów.

Student posiada średni poziom kompetencji społecznych, jeśli uzyska 93-75% punktów.

Student posiada niski poziom kompetencji społecznych, jeśli uzyska 74% i mniej punktów.

VII. Obciążenie pracą studenta

Forma aktywności studenta	Liczba godzin
Liczba godzin kontaktowych z nauczycielem	450

Liczba godzin indywidualnej pracy studenta	50
--	----

VI. Literatura

Literatura podstawowa
<ol style="list-style-type: none">
1. Bręborowicz G. H. (red.): Położnictwo. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2020
2. Klimaszewska K., Baranowska A., Krajewska-Kułak E. (red.): Podstawowe czynności medyczne i pielęgnacyjne. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2017.
3. Kózka M., Płaszewska-Żywko L. Procedury pielęgniarские. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2019
4. Majda A., Ślusarska B., Zarzycka D. (red.) Umiejętności pielęgniarские. Katalog check-list. Materiały ćwiczeniowe z podstaw pielęgniarstwa. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2019.
Literatura uzupełniająca
<ol style="list-style-type: none">
1. Iwanowicz-Palus G., Bień A. (red.): Edukacja przedporodowa. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2020.
1. Pilewska-Kozak A. (red.): Opieka nad wcześniakiem. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2009.